

DOS AMICS DE VINT ANYS

Bartomeu Rosselló-Pòrcel, Amàlia Tineo i Mercè Muntanyola a la coberta del creuer *Ciudad de Cádiz*, l'estiu de 1933. (Foto de Lola Badia, per cortesia de Xavier Abraham.)

SEBASTIÀ ALZAMORA

DOS AMICS DE VINT ANYS

Proa

Proa
A Tot Vent

Primera edició: juny del 2013

© 2013 Sebastià Alzamora
Publicat en acord amb Cristina Mora Literary & Film Agency, Barcelona

Drets exclusius d'aquesta edició:
Raval Edicions SLU, Proa
Pedro i Pons, 9-11, onzena
08034 Barcelona
www.proa.cat

ISBN: 978-84-7588-398-4
Dipòsit Legal: B-13.108-2013
Composició: Víctor Igual, SL
Impressió: Reinbook

Queda rigorosament prohibida sense autorització escrita de l'editor qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra, que serà sotmesa a les sancions establertes per la llei. Podeu adreçar-vos a Cedro (Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org) si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra (www.conlicencia.com; 91 702 19 70 / 93 272 04 47). Tots els drets reservats.

SUMARI

Les ombres (I)	27
----------------	----

PRIMERA PART

L'amor de les tres taronges	33
-----------------------------	----

Les ombres (II)	135
-----------------	-----

SEGONA PART

El moment de totes les seguretats	145
-----------------------------------	-----

Les ombres (III)	201
------------------	-----

Gratitud i exculpació	213
-----------------------	-----

El teu record, llum de llunyanes tardes.

SALVADOR ESPRIU

A María José Lagos, per la llum

—Veniu amb mi! Seguiu-me...!

Recordo l'esclat de la llum del sol quan vam sortir dels passadissos a la coberta del vaixell. Havíem salpat la tarda anterior des del port de Malta cap al d'Alexandria; ara ja era mig matí i encara no havíem fet ni un quart de travessia.

—Poseu-vos còmodes, que us he de llegir una cosa.

En Tomeu estava alterat, cosa que en ell succeïa fàcilment; l'Amàlia reia amb aquell riure encotonat que sempre ha contribuït a fer tan agradable la seva presència. Ell, amb una mà, ens assenyalava unes gandules; amb l'altra sostenia un paper. A l'hora de salpar, el capità ens havia explicat que entre Malta i Alexandria hi havia poc més de vuit-centes milles nàutiques: a una velocitat de creuer d'uns disset nusos (del creuer *Ciudad de Cádiz*, que aquest era el nom del nostre vaixell) havíem de trigar aproximadament dos dies a veure aparèixer davant nostre la línia blanca de la *corniche* d'Alexandria. Nosaltres frisàvem per arribar-hi. El far, la biblioteca, Cleòpatra i Juli Cèsar,

les supersticions de Septimi Sever: anàvem amb el cap ple d'aquelles coses magnífiques que havien estat engolides pel temps, però que subsistien a les pàgines dels llibres que engolíem nosaltres. El doctor Riba, amb el seu to didàctic i la seva veu de papagai, també ens havia parlat d'un poeta alexandrí modern, Kavafis, que li semblava important. El fet és que en Tomeu es va separar del grupet d'estudiants que ens havíem arremolinat per escoltar les indicacions del capità, va executar una mena de pas de ball que va causar la hilaritat de les noies i, sota el malva dolç i difuminat del capvespre maltès, va improvisar una cançoneta: «Dos dies, dos dies per a la glòria», repetia. El capità se'l mirava amb un somriure desconcertat, com pensant que a aquell noi li faltava un bull, i això feia la situació encara més còmica per a les nostres companyes de viatge. L'Amàlia, particularment, sempre es moria de riure amb les ocurrencies d'en Tomeu; la Mercè també. En el moment més inesperat, en Tomeu treia de dins seu –com els mags que treuen conills d'un barret– alguna facècia que tenia la virtut de fer riure les dames. A mi també em feia riure.

–És un sonet que he escrit avui dematí...

–Què dius, Tomeu? No et sentim!

L'Amàlia i jo ens havíem estirat a les gandules, tal com ens havia ordenat, i ell s'havia plantificat davant nostre amb un posat teatral: les cames obertes, com si tingués els peus fitorats a l'empos-

tissat de la coberta, i el paper agafat amb totes dues mans, com si s'hagués transformat en un saig disposat a llegir-nos el ban municipal. Havia escrit un poema, això era tot. Però no era poc: cada vegada que enllestia un poema, en Tomeu entrava en un estat d'agitació i d'alegria que el feia semblar l'home més afortunat del món («com una gallina que acaba de pondre un ou», solia dir), i necessitava compartir el seu entusiasme. Sovint, el beneficiari d'aquests petits atacs de goig era jo mateix; aquesta vegada, havia decidit també involucrar-hi l'Amàlia, que en la travessia s'havia convertit en amiga de tots dos a la velocitat amb què només ho permeten les amistats juvenils. Erem a les darreries del mes de juliol de 1933; a en Tomeu li faltaven pocs dies per fer els vint anys, i jo no feia ni dues setmanes que els havia complert. Els nostres expedients acadèmics, que ens enorgullien tant, ens havien valgut la possibilitat d'enrolar-nos en aquell creuer per la Mediterrània que organitzava la nostra Universitat, possibilitat que vam aprofitar sense pensar-nos-ho dues vegades. No fa gaire vaig llegir que el *Ciudad de Cádiz* va ser torpedinat i enfonsat el mes d'agost passat, en algun episodi d'aquesta guerra llastimosa. Tot s'enfonsa.

—Pareu atenció! Crec que el titularé «Sonet marí»...

—Que no et sentim, Tomeu, que no et sentim!
Era cert el que deia l'Amàlia: la remor de la

mar, unida al rugit dels motors del vaixell, feien inaudible la veu del nostre amic, que cada vegada vociferava amb més energia. Però era debades: començava i tornava a començar la lectura del primer vers, i tot d'una l'Amàlia l'interrompia, esclafint de rialles. Si tanco els ulls és com si tornés a estar allargat damunt aquella gandula i el pugués veure, despenjat, la camisa blanca espi-tregada i lleument esquitxada per les gotes d'aigua de mar que el vent transportava, amb un somriure al rostre gairebé tan enorme com el blau del cel que envoltava la seva figura alta, robusta i un pèl desmanegada. En Tomeu Rosselló, enmig del mar, enmig del vent i del renou. En Tomeu Rosselló amb un poema acabat d'escriure a les mans, feliç. *Puro e disposto a salire alle stelle.*

De sobte el sol em va enlluernar, i vaig perdre de vista l'estampa de l'amic poeta. Sempre he tingut els ulls massa sensibles als excessos de la llum. Em vaig aixecar de la gandula i vaig caminar, fent-me visera amb una mà, cap a una zona de la coberta que rebia l'ombra del pont de comandament.

—Salvador! —em cridava en Tomeu, i l'estrèpit gairebé no em permetia sentir-lo—. On vas? Torna cap aquí...!

—No m'hi veig! —li responia jo, sense girar-me.

—Torna cap aquí! Torna cap aquí o encara t'hauré de dedicar el poema! —i reia i reia—. Que no em sents, Salvador? Salvador...!

—Salvador? Que dorms?

El murmuri de la veu de l'Amàlia s'uneix a la crepitació de la llenya que crema dins la llar de foc: un cruixit suau.

—No, només estava... —no encerto la paraula: atordit—. Com es troba?

—S'apaga.

No, el foc no s'apaga mai. Espetega, es retorça, minva i es revifa, projecta ombres esvalotades per les parets. Però no s'apaga.

—Descansa tu una mica, Amàlia. Ja m'hi acostojó.

—No, jo també vinc.

En aixecar-me de la butaca, em sorprèn constatar com una llar de foc pot arribar a empetitir una estança d'aquestes dimensions. El sostre és tan alt que fins i tot la jàssera que el travessa de punta a punta passa inadvertida per a qui no aixeca el cap; els murs apareixen regularment mossegats per fornícules guarnides amb rajoles de València, i en un parell s'hi exposen campanes de vidre que contenen imatges de la Mare de Déu decorades amb petxines, còdols de riu i flors seques; un parell de finestral amb unes vidrieres catedralícies permeten escampar la vista cap al Montseny i més enllà, fins a tenir la sensació de trobar-se en un espai obert. Però una vegada assegut davant de la foganya, el visitant perd consciència del que

l'envolta i es concentra únicament en el ball de les flames i la vermellor encesa del caliu. El foc s'empassa qualsevol cosa; també el pensament dels homes.

L'Amàlia no diu res; només alena fondo i es frega les mans adesiara. Sortim de l'estança a un passadís llarg, ample i fosc. Unes bombetes penjades al sostre, com pebres assecant-se, hi difonen una llum dèbil i malaltissa.

Ahir, mentre veníem en el cotxe, en Joan Bayo ens explicava que el sanatori havia obert les portes feia set o vuit anys, encara sota els auspicis de la dictadura. L'edifici és una masia antiga, de murs massissos i d'una planta impressionant, a la qual ni tan sols es van descuidar d'afegir una església d'aire vagament gòtic que acaba de completar-ne l'estampa tènica. D'aquesta manera, els malalts que ho desitgen disposen del socors espiritual necessari per encarar els seus últims dies, les seves darreres hores, amb el confort imprescindible. Perquè al sanatori del Brull s'hi ve únicament a morir.

Em pregunto si en Tomeu deu haver volgut rebre els sagraments: suposo que no. Però mai se sap com reaccionarem en l'hora que la parca ens ve a buscar, etcètera.

Pugem les escales que duen a la zona d'habitacions per a malalts. N'hi ha quaranta d'ingressats, ens va assabentar en Bayo. Quaranta que vénen fins aquí, als peus del Montseny, només per es-

perar el dia que se n'aniran a l'altre barri en un mínim de condicions. A mesura que aquests quaranta es vagin morint els prendran el relleu quaranta més, i després uns altres quaranta, i així successivament. La guerra ha dut un rebrot del bacil de Koch, juntament amb tota casta de misèries. Guerra, victòria, fam i pesta. Els quatre cavalls: blanc, roig, negre i bru. El setè segell del pergamí que Déu sosté amb la destra. Recordo un dia de primavera, no fa gaires anys, passejant pels voltants de la Residència d'Estudiants, que en Tomeu feia broma amb la Mercè sobre els quatre genets de l'Apocalipsi.

El doctor Riba, el doctor Rubió, en Fabra i en Ferrà, fumant la seva pipa, deia en Tomeu, i la Mercè li contestava, dolent, que ets un dolent, i tots tres rèiem com si riure fos l'única obligació que tinguéssim amb la vida. I en Tomeu hi tornava: El cavall blanc és en Pi i Sunyer; el negre, en Bosch Gimpera; el roig, n'Alomar. El bru és en Gassol; però no és un cavall, sinó un ruc; i el setè segell deu ser la Gramàtica d'en Fabra.

No feia aquest fred que ens estremeix mentre pugem les escales gemegoses, sinó que lluia un sol esplèndid, com aquell de la coberta del *Ciudad de Cádiz* mentre viatjàvem de Malta cap a Alexandria. Un sol tan brillant com nosaltres ens pensàvem que érem aleshores. Un sol tan càlid i lluminós com el somriure de la Mercè, que avui no hi és per acompanyar en Tomeu en la seva ago-

nia tuberculosa. L'Amàlia sí que hi és. La Mercè, no.

Arribem davant de l'habitació. Potser no és el fred, el que em fa tremolar.

En travessar la porta, el primer que veig és el tancador de la finestra, a la paret del davant, que brilla amb un reflex de coure en rebre una espurna solitària de llum solar, tan fugaç que s'apaga de seguida. Apagat i compungit es veu també el rostre de l'Eduard Valentí, que seu en una cadira metàl·lica amb les mans damunt els genolls, com si li fessin mal. Veig també la cara de nap d'en Bayo, que em mira directament als ulls mentre fa girar amb dos dits el seu barret de feltre d'ala estreta. Al fons, mirant per la finestra com si es disposés a torturar amb una de les seves perorates els boscos, les muntanyes i la Creació sencera, hi ha el doctor Riba. Una mica més avall del sanatori, es veu que existeix un llogarret anomenat Sant Cristòfol de la Castanya. Amb aquest topònim i amb les cares de circumstàncies que posen aquest trio, en una altra època ens hauríem fet un tip de riure.

En una altra època.

Els llençols són blancs, d'aquell blanc immaculat que només es veu als hospitals i als convents. En Tomeu hi jeu d'esquena, tapat fins al pit, amb la cara aixecada cap al sostre, com si hi busqués alguna cosa. El cap reposa damunt d'un coixí tan blanc com els llençols, un blanc que fa pensar en el llit d'una núvia la nit abans del seu casament.

Té la boca entreoberta, els ulls mig clucs i l'expressió absent. El dolor li travessa el rostre, i el subjecta, l'engrapa com si fos una mà: les galtes s'enfonsen i les faccions s'enrigideixen. Els pòmuls sobresurten, com si volguessin abandonar el crani i iniciar una vida pel seu compte. La pell és lívida, els llavis es veuen prims i entumits, i la mica de barba que els envolta és una mena de penyora del vigor que, no fa tant de temps, solia animar cada gest d'aquesta cara.

—Ha passat la infermera —murmura en Valentí.

—I?

—És qüestió de poca estona. Potser una hora, potser dues.

—Mai se sap del cert —intervé en Bayo, amb el cap cot com si mussités una pregària—. A casa, una dida que vivia amb nosaltres es va estar així dos dies sencers. Si Déu l'estima, li hauria de permetre acabar aviat.

El pitjor és la respiració. Alena amb molta dificultat, aspirant l'aire com si cada glop hagués de ser el darrer, i aleshores el pit se li bomba i fa l'efecte que hi tingui un bony, o un gep que li hagués passat del darrere al davant. Després l'expulsa, juntament amb un so que combina uns xiulets profunds, que vénen dels pulmons, i un sorollet irritant, que sembla fet de bombolles de saliva que li esclaten dins la boca. El pit torna a baixar, i durant uns instants massa llargs li queda aclofat, com si suportés un pes massa gran.

M'hi acosto. Vist de prop, el rostre encara fa més llàstima.

—Tomeu. Tomeu, em sents? Sóc jo, en Salvador.

No hi ha resposta, naturalment. Si més no, per part seva.

—Espriu, no sigui cabota —em diu malsofrit el doctor Riba—. Deixem-lo que marxi tranquil.

En Valentí i en Bayo m'adrecen mirades de resignació; no en facis cas, em vénen a dir. L'Amàlia em prega amb els ulls que no respongui amb una de les meves agudeses. Li faig cas; tanmateix, no se me n'acudeix cap.

En Tomeu té els braços estirats damunt dels llençols, a banda i banda del cos. Les mànigues amples de la camisa de dormir li deixen al descobert els canells i les mans. Les tenia poderoses, les mans; unes mans plenes i feixugues que feien més per a un jornalero o un bastaix que per a un poeta. Ara es veuen exsangües i raquítiques, com la resta del cos. Fa la impressió que la polpa se li hagi fos, i només en restin la pell i els ossos.

Una desferra. Una desferra penosa, pràcticament irreconeixible, que compareix allà on hi hauria d'haver en Tomeu. De veritat ets aquí, Tomeu? De veritat ets això? Tu que esperaves el moment de totes les seguretats, estàs segur de ser aquí, dins aquest llit de llençols blanquíssims? Per què no obres la boca i et poses a riure i ens dius que tot ha estat una comèdia, una de les teves bromes? Per què no t'aixeques i proclames que la

vida és breu però l'art és llarga, burlant-te de nosaltres? Ens enfadaríem una mica amb tu, però no més una mica. El doctor Riba, en el seu paper de mandonguilla sàvia, ens renyaria a tu i a mi i ens repetiria que l'enginy és un succedani del talent. Però sortiríem abraçats d'aquest sanatori, tu, l'Amàlia i jo, i en Bayo ens tornaria en cotxe cap a Barcelona, i tu reprendries les teves classes a les senyoretes de la Residència, i en lloc d'aquesta camisa baldera, que et fa semblar un moribund pellerinós, et posaries la teva millor corbata, la teva armilla predilecta, un bon vestit fet a mida a cal sastre Guillem, que encara espera que passis a abonar-li els retocs que et va fer als pantalons de franel·la (t'havies aprimat, i quan te'ls posaves, les teves alumnes se'n reien), i tornaries a fer goig i ens reuniríem a mitja tarda al pati de la Facultat, perquè ens llegissis els teus últims versos, o els de Guillén, o els de Valéry, o els de qui et plagués. I no faríem cas de la guerra, perquè la guerra bé s'ha d'acabar un dia o altre, i quan el seu despropòsit ja no pugui durar més, ens farà falta que tu siguis amb nosaltres.

Però no és cap broma, no és així, Tomeu? No és cap d'aquestes facècies amb què solies divertir-nos, quan li prenies el pèl a en Llacuna, que sempre s'ho creia tot, o quan feies el pallasso pels carrers de Nicòsia, aquell estiu del creuer, i causaves l'esvalot de les noies i les reprimendes dels professors i de les mandonguilles sàvies. Miro la tauleta

que tens al costat del llit i hi veig les teves ulleres rodones, i penso que és com si t'haguessin tret els ulls i te'ls haguessin deixat aquí a la vora, perquè els ulls no te'ls veig, al seu lloc només hi ha un parell d'orificis coberts per unes parpelles exhaustes. Per això et pregunto si de veritat ets aquí, Tomeu, perquè no et veig els ulls, no et veig les pupil·les marrons ni aquella mirada amb què escrutaves les persones i els objectes, entre innocent i burleta, aquella mirada una mica miop que feia pensar que estaves discorrent algun vers, o pensant com finalitzar algun capítol de la teva tesi, o recordant els carrers de la teva Palma, on els teus pares deuen estar patint a l'espera de rebre noves del seu fill, malalt en un indret llunyà, massa lluny de la seva illa i de les seves possibilitats.

No et veig els ulls, Tomeu, només et veig les ulleres, desades damunt la tauleta al costat d'una pinta amb la qual la infermera et pentina de tant en tant els cabells, perquè el teu aspecte no sigui tan desolador, una ampolleta d'aigua de colònia per ruixar-te i que no facis tanta sentor d'agonia i un termos amb aigua bullida per mullar-te els llavis, que ara són ressecs i prims però que sempre havien estat eloqüents i carnosos. Veig les teves sabatilles al peu del llit, un parell de sabatilles de pelfa que t'han procurat al mateix sanatori i que no uses ni tornaràs a usar, perquè fa un parell de dies que no t'aixeques del llit i ja no tornaràs a aixecar-te'n. Suposo que portes uns bolquers perquè no

t'embrutis, i el pensament d'aquests bolquers em revolta i, t'ho de confessar, em trenca el cor.

Damunt de la tauleta també hi ha instruments de mesura. Un termòmetre, que serveix perquè prenguin la temperatura de la teva mort, i el teu rellotge, abandonat en un racó com un sarcasme innecessari. N'estaves molt pagat, d'aquest rellotge, una bona peça de butxaca, amb la seva cadena i la seva capsa hermètica d'acer inoxidable: te'n va fer obsequi, si ho recordo bé, l'Antoni Sbert, «en reconeixement a l'excel·lent labor duta a terme com a bibliotecari de la Residència d'Estudiants de Catalunya». I sí que hi havies fet una bona feina, en aquella biblioteca, ordenant-ne els volums, adquirint-ne de nous aprofitant al màxim el presupost que se t'assignava, i fins i tot relligant-ne algun amb les teves mans (tot i que, val a dir-ho, hauries estat un enquadernador pèssim). T'havies ben guanyat el present del rellotge, que consultaves sovint només perquè tots veiéssim que el portaves, un rellotge important i vistós, com els que duïen els cavallers i els dandis anglosaxons que tu admiraves. I que ara és aquí, encordillat amb la seva mateixa cadena, arraconat damunt la tauleta sense que ningú hi pari esment, marcant les hores puntual com sempre, impertèrrit, mentre a tu les hores se t'acaben. I quan tu siguis mort, el teu rellotge continuarà marcant el pas del temps, però ho farà cada vegada amb més retard, fins que se li acabi misteriosament la corda, com se'ns acabarà

també un dia o altre a tots nosaltres: a en Valentí, a en Bayo, a l'Amàlia. Fins i tot a la mandonguilla sàvia algun dia se li aturarà el mecanisme, i aleshores cal suposar que deixarà de donar la llauna al proïsme. I a mi, per descomptat, també m'arribarà l'hora en què el curs del temps deixi d'importar-me.

«Veni amb mi! Seguiu-me...!».

«Que no et sentim, Tomeu, que no et sentim!».

«Salvador! Torna cap aquí, Salvador!».

«No m'hi veig! No m'hi veig!».

«Espriu, no sigui cabota».

«Torna cap aquí! Us he de llegir un poema!».

—Salvador? Que et trobes bé?

Algú em toca l'espatlla i em giro i veig l'Amàlia que em mira als ulls mentre intenta contenir les llàgrimes. Em dec haver abstret una mica massa. En Bayo i en Valentí m'observen amb una punta de consternació; el doctor Riba sembla, per una vegada, amoïnat per alguna cosa externa a la seva persona.

—No és res, Amàlia. Només un petit mareig. Molt lleu.

—No has menjat res d'ahir ençà, Salvador. Per què no menges? I surt a prendre una estona l'aire, t'anirà bé. Tanmateix...

Tanmateix aquí no hi tenim res de positiu a fer, ja ho sé. Res que no sigui esperar el desenllaç. És un bon consell, el de l'Amàlia: sortir d'aquesta habitació, estirar les cames per aquí al voltant.

Pels finestrals de l'estança he vist un bosquet de faigs; caminaré fins allà.

Abans, però, m'acosto una mica més al llit d'en Tomeu. Estiro un braç i amb el palpís dels dits acarono un moment la seva mà cadavèrica. Aquesta nit serà la nit de Reis.

LES OMBRES (I)

Veig ses vostres ombres. No vos puc veure sa cara, però sí ses ombres.

Me veis voltros a mi?

No estic segur que me veieu. Sé que sou aquí, però crec que m'he tornat invisible. Com si fos transparent. De voltros només en queden ses ombres.

Me sentiú? Jo no vos sent. Podeu xerrar, voltros que sou ombres? Hi sentiú, si qualcú vos xerra a voltros? Vos estic xerrant.

Salvador? Ets tu? Ets tu, Amàlia?

Doctor Riba, aquesta ombra és seva?

Sou aquí? I on és, aquí?

Salvador, Amàlia, hi sou? I si hi sou, com és que no me deis res? És que no me veis?

Ses vostres ombres són intermitents. Quan s'esvaeixen, apareix davant meu una massa de color uniforme: de vegades és blanca, altres vegades verda. Després sa massa de color s'esqueixa, i llavors tornen a dibuixar-se aquestes ombres vostres que no diuen res.

Hi ha silenci, aquí. Un silenci espès i feixuc,

com es cortinatges de vellut carmesí d'aquella casa bona on vam estar plegats qualque vegada, i que ara no me'n record de qui era. Qui hi vivia, en aquella casa bona?

Amàlia, ets tu? Hi ha na Mercè, amb tu, o no hi és?

Mercè? M'agradaria molt veure't, ni que fos projectada en una ombra.

Salvador? Salvador, no t'enfadis. No te'n vagis, Salvador. Queda't aquí, amb sa teva ombra a prop meu.

Ara ho entenc: és es foc, que remou ses ombres. Però aquí no hi ha cap foc encès, perquè hi fa fred.

Fred de nit de Reis. Passen avui, els Reis? Aleshores, és necessari encendre un foc i posar ses sabates a sa finestra, perquè hi deixin caramels i confits.

Ara veig una ombra que és mumare. La conec perquè seu: seu en un tamboret i broda. Mumare sol brodar asseguda davant es portal de ca nostra. Però ara no, perquè és nit de Reis, i fa fred i no és temps de seure a la fresca.

Mumare, me sentiú? Som jo, en Tomeu. Som aquí. Digau-li per favor a mon pare que som aquí.

Ara no sé on som, però som aquí. M'agradaria ser a Palma, mumare, amb vós i amb mon pare i amb so meu germà. Es meu germà i jo aniríem a jugar a n'es camps de Sa Feixina, passat es pont

de Sa Riera, i s'aire fred mos faria pessigolles a sa cara.

Ara hi tenc picor, a sa cara. Hi tenc picor, però no me puc gratar. Me podeu gratar una miqueta ses galtes, mumare?

Mumare? Vós tampoc me sentiu?

Ara s'han difuminat ses ombres i s'ha tornat a encendre davant meu una massa de color verda. D'on ve, tanta verdor?

Ses cases a n'es carrerons de Nàpols tenien ses finestres verdes, i ses façanes molt blanques, em-blanquinades de calç.

No hi tiren calç, damunt des morts?

És que som mort? No puc ser mort, perquè veig ses vostres ombres.

Salvador, que per ventura ets mort? I vós, mumare, sou morta?

Amàlia, Mercè, sou mortes també?

No ho crec, perquè sa mort no és verda ni blanca, ni s'hi passegen ses ombres. Sa mort és un finestral molt alt tapat per una paret que no s'acaba mai: ni per amunt, ni per avall, ni pes costats. I en aquesta paret no s'hi projecten ses ombres, perquè per remoure ses ombres és necessari tenir un foc encès, i per encendre foc hi ha d'haver aire. Sa mort també mata s'aire, i si aquí no hi hagués aire, jo no tendria picor a sa cara. I sa cara me pica.

Però no me puc gratar.

Mercè, podries posar-me ses mans a ses galtes, que me fugi sa picor?

Salvador, no t' enfadis.

Per què no tornam tots a Nàpols? Mumare,
me deixes tornar a Nàpols?

És que no me sentiu?